

Μαρία Δ. Πετροπούλου

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Γ

Έκφραση - Έκθεση
ΛΥΚΕΙΟΥ

- Μεθοδολογία εφαρμογές - ασκήσεις
- Θεωρία εφαρμογές - ασκήσεις
- 30 θεματικές ενότητες σε διαγραμματική μορφή
- 30 κριτήρια αξιολόγησης
- Απαντήσεις των ερωτήσεων του σχολικού βιβλίου

περιέχει
CD-ROM

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή της συγγραφέως

ISBN 978-960-456-225-1

© Copyright, 2010, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Μ. Πετροπούλου

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & Σια ΟΕ

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΕΝΩΣΗ ΕΚΔΟΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

Στοά του Βιβλίου (Πεσμαζόγλου 5), 105 64 Αθήνα • Τηλ.-Fax: 210.3211.097

ΑΠΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΩΛΗΣΗ ΧΟΝΔΡΙΚΗ:

Ασκληπιδίου 60, 114 71 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Προλογικό σημείωμα

«Η γλώσσα που μιλάει ένας λαός είναι η αμεσότερη έκφραση του ψυχικού του κόσμου, είναι ο ίδιος ο ψυχικός του κόσμος, το πνεύμα του, ο τρόπος που σκέφτεται και αισθάνεται, ο τρόπος που αντικρίζει τη ζωή, είναι η ζωή του. Έτσι, μελετώντας κανείς τη γλώσσα του, μελετά, γνωρίζει τον εαυτό του, και δουλεύοντάς τη, δουλεύει την ψυχή του».

ΑΛ. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

Το βοηθητικό αυτό εγχειρίδιο εμπεριέχει πλήρες υλικό καθώς και διαφωτιστικές οδηγίες για το μάθημα της Έκφρασης - Έκθεσης της Γ' Λυκείου. Στηρίχτηκα στις θεματικές ενότητες του σχολικού βιβλίου, έλαβα υπόψη μου τα κείμενα που εμπεριέχονται στους Θεματικούς Κύκλους, τα κριτήρια αξιολόγησης και τις οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας και αξιοποίησα το υλικό τους με επιπρόσθετες αναλύσεις, ασκήσεις και κριτήρια. Προς εμπέδωση της ύλης, πρόσθεσα ασκήσεις και κριτήρια αξιολόγησης (που στην πλειονότητά τους περιλαμβάνουν σχετικά πρόσφατα άρθρα). Όσον αφορά τη θεωρία, βασίστηκα στη «Λογική» του Ε. Π. Παπανούτσου και προσπάθησα να την καταστήσω κατανοητή στους μαθητές. Απώτερος στόχος μου είναι να βοηθήσω κάθε μαθητή να προετοιμαστεί κατάλληλα για τις τελικές εξετάσεις του συγκεκριμένου μαθήματος και συνάμα να εμπλουτίσει τη σκέψη του και να αποκτήσει ευρύτερη παιδεία. Για τον λόγο αυτό αφιερώνω το βιβλίο μου σε κάθε μαθητή που έχει θέσει στόχους και αγωνίζεται να τους υλοποιήσει.

Το διαγώνισμα της Έκφρασης - Έκθεσης περιλαμβάνει:

- Περίληψη ή διάγραμμα ενός κειμένου (25 μονάδες).
- Ερωτήσεις θεωρίας (35 μονάδες).
- Παραγωγή κειμένου σε ανάπτυξη 500-600 λέξεων περίπου, το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο σε ένα συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο (40 μονάδες).

Τέλος, ο μαθητής οφείλει να γνωρίζει καλά την ύλη της Γ' Λυκείου, να παρακολουθεί και να σχολιάζει σημαντικά θέματα της επικαιρότητας και να κάνει μια επανάληψη στα θέματα της Α' και της Β' Λυκείου.

Ειδικότερα το βιβλίο: «**ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ**» περιέχει:

1. Μεθοδολογία (παραγράφου, διαγράμματος, περίληψης) - εφαρμογές - ασκήσεις.
2. Θεωρία - εφαρμογές - ασκήσεις.
3. Πιθανές ερωτήσεις θεωρίας και οι απαντήσεις τους (**50** ερωτήσεις και **50** απαντήσεις).
4. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής για εμπέδωση της θεωρίας.
5. Θέματα έκθεσης με βάση την ύλη του σχολικού βιβλίου και τους θεματικούς κύκλους, αναλυμένα σε **διαγραμματική μορφή** (σύνολο **30** θεματικές ενότητες).
6. Τριάντα κριτήρια αξιολόγησης (ένα για κάθε θέμα έκθεσης). Τα κείμενα των κριτηρίων στην πλειονότητά τους είναι άρθρα από το **2000-2010** με ερωτήσεις προσαρμοσμένες στο ύψος και στις απαιτήσεις των Πανελλαδικών εξετάσεων.

Το **συννοδευτικό CD-ROM** περιέχει:

1. Τις απαντήσεις των ασκήσεων της *Μεθοδολογίας* και της *Θεωρίας*.
2. Τις απαντήσεις των ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής.
3. Τις απαντήσεις των κριτηρίων αξιολόγησης.
4. Τις απαντήσεις των ερωτήσεων του σχολικού βιβλίου.

Περιεχόμενα

1. Κεφάλαιο 1ο

Μεθοδολογία (παραγράφου, διαγράμματος, περίληψης) <i>Εφαρμογές, ασκήσεις</i>	9
--	---

2. Κεφάλαιο 2ο

Θεωρία <i>Εφαρμογές - ασκήσεις</i>	61
--	----

3. Κεφάλαιο 3ο

Πιθανές ερωτήσεις θεωρίας (50) με τις απαντήσεις τους	121
--	-----

4. Κεφάλαιο 4ο

Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής για εμπέδωση της θεωρίας	139
--	-----

5. Κεφάλαιο 5ο

Μεθοδολογία παραγωγής λόγου <i>Χώροι άντλησης επιχειρημάτων - εφαρμογές επικοινωνιακού πλαισίου</i>	147
---	-----

6. Κεφάλαιο 6ο

Θεματικές ενότητες και κριτήρια αξιολόγησης	169
--	-----

Θέμα 1ο: Παιδεία - εκπαίδευση - υποεκπαίδευση	171
--	-----

<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Η κρίση της παιδείας»	178
---	-----

Θέμα 2ο: Βία-εγκληματικότητα	181
---	-----

<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Το Ζήτημα της Βίας»	185
---	-----

Θέμα 3ο: Ανθρώπινα δικαιώματα	188
--	-----

<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Η αρχή του τέλους της ιδιωτικής ζωής»	194
---	-----

Θέμα 4ο: Διαφήμιση-κατανάλωση-καταναλωτισμός	196
---	-----

<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Κριτική προσέγγιση στη διαφήμιση»	206
---	-----

Θέμα 5ο: Παγκοσμιοποίηση	209
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Η ευεργετική παγκοσμιοποίηση»</i>	213
Θέμα 6ο: Ευρωπαϊκή Ένωση	215
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Ευρωπαϊκή Αγωγή»</i>	218
Θέμα 7ο: Ειρήνη-πόλεμος	221
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Γιατί κάνουμε πόλεμο»;</i>	224
Θέμα 8ο: Δικαιοσύνη - νόμοι - σωφρονιστικό σύστημα	228
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Η δικαιοσύνη στη δημοκρατία»</i>	231
Θέμα 9ο: Ποινή-θανατική ποινή	234
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Δεν έχει θέση η θανατική ποινή σε μια πολιτισμένη κοινωνία»</i>	239
Θέμα 10ο: Φυσικό περιβάλλον	242
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Φυσικό περιβάλλον»</i>	245
Θέμα 11ο: Επιστήμη	248
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Επιστήμη και Αξίες»</i>	251
Θέμα 12ο: Κλωνοποίηση	254
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Κλωνοποίηση εμβρύων για θεραπευτικούς σκοπούς»</i>	256
Θέμα 13ο: Τεχνολογία	259
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Ο ρόλος της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή» ...</i>	261
Θέμα 14ο: Ηλεκτρονικοί υπολογιστές - διαδίκτυο	264
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «ΒΟΗΘΕΙΑ! Το παιδί μπήκε στο Internet!»</i>	270
Θέμα 15ο: Κοινωνικοποίηση - μαζοποίηση - κοινωνικός κομφορμισμός	273
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Ο θρίαμβος του σύγχρονου κομφορμισμού»</i>	280
Θέμα 16ο: Παράδοση	283
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Τα σχήματα του παρελθόντος»</i>	288
Θέμα 17ο: Τέχνη	291
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Η τέχνη στη ζωή του ανθρώπου</i>	295
Θέμα 18ο: Αθλητισμός - χουλιγκανισμός - εθελοντισμός»	298
<i>Κριτήριο αξιολόγησης: «Οι παράγοντες που συμβάλλουν στα επεισόδια» ...</i>	306

Θέμα 19ο: Λαϊκισμός	308
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Οι μεταμφιέσεις του λαϊκισμού»	311
Θέμα 20ο: Προπαγάνδα - ολοκληρωτισμός - γλώσσα εξουσίας	313
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> [Προπαγάνδα]	318
Θέμα 21ο: Η Δημοκρατία	322
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Σχολείο δημοκρατίας το Διαδίκτυο»	325
Θέμα 22ο: Ανθρωπισμός	329
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Η ανθρωπιά»	331
Θέμα 23ο: Πατριωτισμός - εθνισμός - εθνικισμός - διεθνισμός	334
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Εθνικιστές ή πατριώτες;»	338
Θέμα 24ο: Ελευθερία	341
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Από τη φυσική ελευθερία στην αναγκαιότητα του “φύσει” και “θέσει” Δικαίου»	343
Θέμα 25ο: Μητρότητα - οικογένεια - υπογεννητικότητα	345
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Ερευνα αποκαλύπτει ότι ο θηλασμός κάνει τα παιδιά εξυπνότερα»	350
Θέμα 26ο: Μεσσιανισμός - πνευματική ηγεσία	352
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Πώς βλέπω τον Τσε»	355
Θέμα 27ο: Γλώσσα	357
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Η εκπαίδευση της γλώσσας»	362
Θέμα 28ο: Τουρισμός - αγροτουρισμός	365
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Τουρισμός και περιβάλλον»	367
Θέμα 29ο: Διατροφή	370
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Μεταλλαγμένα τρόφιμα»	373
Θέμα 30ο: Ευθανασία	375
<i>Κριτήριο αξιολόγησης:</i> «Ευθανασία»	376
 7. Βιβλιογραφία	 381
 8. Βιογραφικό σημείωμα	 383

Περιεχόμενα του συνοδευτικού CD-ROM

1. Απαντήσεις ασκήσεων μεθοδολογίας
2. Απαντήσεις ασκήσεων θεωρίας
3. Απαντήσεις ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής
4. Απαντήσεις κριτηρίων
5. Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου σε σχεδιαγραμματική μορφή

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

(παραγράφου, διαγράμματος, περίληψης)

• εφαρμογές • ασκήσεις

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

A) Η αξία της παραγράφου:

Η παράγραφος αποτελεί το βασικό συστατικό στοιχείο μιας έκθεσης και απαιτεί απλότητα και ορθή οργάνωση. Αν και συνιστά μια ενότητα πολύ μικρότερη απ' ό,τι η έκθεση, θα μπορούσε να θεωρηθεί μικρογραφία της, εφόσον και αυτή απαιτεί ένα σχέδιο με βάση το οποίο πρέπει να συγκεντρωθούν οι λεπτομέρειες και να τεθούν σε μια λογική σειρά.

B) Η δομή της παραγράφου:

Σε κάθε παράγραφο συναντάμε τα παρακάτω στοιχεία:

- 1) **Τη θεματική περίοδο**, η οποία εκφράζει με συντομία, σαφήνεια και ακρίβεια την κύρια ιδέα της παραγράφου, και βρίσκεται συνήθως στην **αρχή** της. Μπορεί να βρίσκεται στη μέση, ακόμη και να επαναλαμβάνεται για έμφαση ή να συμπίπτει με την πρόταση κατακλείδα. Δεν υπάρχει παράγραφος χωρίς θεματική, εκτός αν περιέχει μόνο τεκμήρια. Σπανίως, η θεματική μπορεί να είναι ερώτηση, η οποία θα πρέπει να απαντηθεί στα σχόλια. Η θεματική περίοδος τις περισσότερες φορές περιέχει μία κεντρική ιδέα. Το ενδεχόμενο να περιέχει δύο κεντρικές ιδέες ισχύει μόνο εάν η κατευθυντήρια ιδέα περιέχει τη γνώμη μας και για τις δύο κεντρικές ιδέες.
- 2) **Την ανάπτυξη ή τις λεπτομέρειες (σχόλια)**. Πρόκειται για ειδικότερες ιδέες, οι οποίες διασαφηνίζουν με επιχειρήματα και αναπτύσσουν τη θεματική περίοδο είτε άμεσα με βασικές ιδέες είτε έμμεσα με βοηθητικές. Οι ιδέες που αναπτύσσουμε στα σχόλια πρέπει να σχετίζονται με την κύρια ιδέα της παραγράφου που συνήθως βρίσκεται στη θεματική περίοδο. Εάν στη θεματική περίοδο έχουμε μία κεντρική ιδέα, τότε στα σχόλια-λεπτομέρειες επικεντρωνόμαστε σε αυτήν, την εξηγούμε και την αναπτύσσουμε. Στην περίπτωση, όμως, που στη θεματική περίοδο έχουμε δύο κεντρικές ιδέες, τις σχολιάζουμε και τις δύο σε μια παράγραφο ή σε περισσότερες διαδοχικές. Και μια τελευταία περίπτωση να σχολιάσουμε δύο κεντρικές ιδέες είναι όταν πρόκειται να αναπτύξουμε την παράγραφο με σύγκριση-αντίθεση ή με αναλογία. Προτιμότερο είναι να αποφεύγουμε τις πολλές κατευθυντήριες ιδέες σε μια θεματική περίοδο, γιατί ελλοχεύει ο κίνδυνος να κάνουμε λάθος στην ανάπτυξη ή να μην έχουμε άλλες ιδέες για να «γεμίσουμε» τις άλλες παραγράφους.
- 3) **Την περίοδο κατακλείδα**, η οποία ολοκληρώνει τη μορφή της παραγράφου, συνοψίζοντας τα όσα έχουν λεχθεί στα σχόλια. Εμπεριέχει το συμπέρασμα της παραγράφου και μας θυμίζει την κύρια ιδέα της παραγράφου. Η κατακλείδα είναι προαιρετική και αποτελεί επιβεβαίωση της θεματικής περιόδου. Λίγες παράγραφοι περιέχουν κατακλείδα. Η κατακλείδα δεν πρέπει να είναι γενικότερη από τη

θεματική, ούτε να επαναλαμβάνει αυτολεξεί τη θεματική, ούτε να εισάγει μια νέα κύρια ιδέα. Σπάνια, μπορεί να αποτελεί ερώτηση, η οποία θα σχετίζεται με την κεντρική ιδέα της παραγράφου και την απάντησή της θα τη συναντάμε στην επόμενη παράγραφο, εξασφαλίζοντας παράλληλα και τη συνοχή μεταξύ των δύο αυτών παραγράφων. **Προσοχή:** στα αποδεικτικά δοκίμια οι περισσότερες παράγραφοι θα ήταν προτιμότερο να έχουν κατακλείδα.

Μοντέλο παραγράφου - Εφαρμογές

- 1 Θεματική περίοδος:** Ο κόσμος παραμένει ένα μυστήριο, ακόμα και για τους πιο μορφωμένους ανάμεσά μας.

Ανάπτυξη: Συχνά καταφεύγουμε σε επαγγελματίες, σε πολιτικούς αρχηγούς ή σε άλλες διασημότητες, γυρεύοντας απαντήσεις στα προβλήματά μας για τη ζωή και την αγάπη. Γρήγορα, όμως, μας απογοητεύουν με την ψεύτικη και υποκριτική συμπεριφορά τους. Αν ήμασταν έξυπνοι, θα ανακαλύπταμε ότι οι απαντήσεις που ζητάμε έρχονται μόνο όταν τις επεξεργαστούμε στο εργαστήριο του ίδιου του εαυτού μας. Μπορεί οι άλλοι να συμβάλλουν στην εξέλιξη της νοημοσύνης μας. Η απόκτηση όμως προσωπικής σοφίας παραμένει πάντοτε μια εσωτερική υπόθεση.

Περίοδος κατακλείδα: Κανένας άλλος δεν μπορεί να κάνει τη δουλειά αυτή για λογαριασμό μας.

Λέο Μπουσκάλια, «Γεννημένοι για την αγάπη»

- 2 Θεματική περίοδος:** Οι υπολογιστές ενεργούν κι αυτοί ως μηχανές καταχώρησης εργασιακών πρακτικών των εργαζομένων.

Ανάπτυξη: Διάφορα προγράμματα παρακολούθησης που διατίθενται στην αγορά διαθέτουν τη δυνατότητα καταγραφής των επιμέρους πλήκτρων του υπολογιστή που πατάει ο κάθε υπάλληλος. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο εργοδότης έχει τη δυνατότητα να εποπτεύει ηλεκτρονικά όχι μόνο τι πληκτρολογεί ανά πάσα στιγμή ο κάθε υπάλληλος, αλλά και πόσο γρήγορα πληκτρολογεί. Στις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν αναφερθεί περιπτώσεις που υπάλληλοι απολύθηκαν, διότι δεν κατόρθωσαν να πληκτρολογήσουν τον ποθητό αριθμό των 120.000 πλήκτρων ανά ώρα, όπως αναφερόταν στο συμβόλαιό τους.

Περίοδος κατακλείδα: δεν υπάρχει.

- 3 Θεματική περίοδος:** δεν υπάρχει. Η συγκεκριμένη παράγραφος περιέχει τεκμήρια.

Ανάπτυξη: Πειράματα σαν κι εκείνο του καθηγητή Ουόρικ προσφέρουν στον σύγχρονο εργαζόμενο τον άμεσο έλεγχο των ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών εξαρτημάτων του εργασιακού του περιβάλλοντος, όπως, παραδείγματος χάριν, το φως, η **θέρμανση**, το ασανσέρ και τα συρτάρια του γραφείου του. Η απλόχερη αυτή άνεση όμως συνοδεύεται από ένα βαρύ τίμημα: Ο εργαζόμενος παραδίδει

τον άμεσο και καθολικό έλεγχο του εαυτού του στον εργοδότη του.

Περίοδος κατακλείδα: δεν υπάρχει.

- 4 Θεματική περίοδος:** Η νέα ατομική θεωρία έλυσε αυτόματα μια σειρά από αινίγματα σε σχέση με τη δομή των ατόμων, που ήταν αδύνατο να εξηγηθούν με το «πλανητικό» σύστημα του Ράδερφορντ.

Ανάπτυξη: Τα πειράματα του Ράδερφορντ απέδειξαν πως τα άτομα που συνθέτουν την ύλη αποτελούνται, κατά το μεγαλύτερο ποσοστό, από κενό χώρο σε ό,τι αφορά τη διανομή της μάζας στο εσωτερικό τους. Αλλά, αν τα αντικείμενα γύρω μας, κι εμείς οι ίδιοι άλλωστε, αποτελούνται κατά το μεγαλύτερο μέρος από κενό χώρο, τότε γιατί δεν μπορούμε να περάσουμε μέσα από τοίχους και κλειστές πόρτες;

Περίοδος κατακλείδα: Με άλλα λόγια, τι είναι αυτό που δίνει στην ύλη τη στερεή της όψη;

Άρης Γιαβρής, «Η δομή και λειτουργία της παραγράφου»

- 5 Θεματική περίοδος:** δεν υπάρχει. Η συγκεκριμένη παράγραφος περιέχει τεκμήρια.

Ανάπτυξη: Για παράδειγμα, στα πρωινά κυρίως των Σαββατοκύριακων στην ελληνική –κυρίως ιδιωτική– τηλεόραση, ανάμεσα στις διαφημίσεις για ζαχαρωτά, σοκολάτες, δημητριακά και γαριδάκια, παρεμβάλλονται διαφημίσεις για έπιπλα, πλυντήρια, δισκους, εφημερίδες και περιοδικά, ούισκι, σαμπουάν, ζωοτροφές, βαφές μαλλιών, τηλεφωνικές υπηρεσίες και παυσίπονα.

Περίοδος κατακλείδα: δεν υπάρχει.

Στ. Παπαθανασοπούλου, Εφημ. Καθημερινή (ελαφρώς διασκευασμένη)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1η άσκηση

Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη των παρακάτω παραγράφων:

- 1** Το όραμα, όμως, της ενωμένης Ευρώπης δεν εξαντλείται στον οικονομικό τομέα. Δεν είναι μόνο σύγκλιση οικονομιών και αριθμών, είναι όραμα σύγκλισης σε όλα τα επίπεδα: θεσμών, αξιών, πολιτισμών. Είναι το όραμα της οικοδόμησης μιας Ενιαίας Ευρώπης, όπου η παρουσία των συνόρων θα είναι ελάχιστα αισθητή. Οι λαοί, πέρα από τη δική τους ξεχωριστή εθνική συνείδηση, θα νιώθουν ότι έχουν μια κοινή πατρίδα, είναι πολίτες της Ευρώπης. Θα νιώθουν ότι είναι φορείς ενός ενιαίου πολιτισμού, κοινού για όλους, του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αυτού του πολύχρωμου, πλούσιου και λαμπερού ψηφιδωτού, όπου ο κάθε λαός τοπο-

θετεί τη δική του ψηφίδα. Θα βιώνουν την Ευρώπη ως ενιαίο χώρο, ως σύνθετη ολότητα, ως χώρο συνάντησης και αλληλεπίδρασης πολιτισμών, που όλοι μαζί απαρτίζουν τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Κ.Α. Δημόπουλος, «Η Ευρώπη και ο πολιτισμός», εφημ. «Το ΒΗΜΑ»

- 2** Ένα άλλο στοιχείο που μπαίνει στο σπίτι μας από τις μαγικές κεραίες της τηλεόρασης είναι το έγκλημα σε όλα τα επίπεδα και τις μορφές και συνιστά το καθημερινό «φροντιστήριο» που παρακολουθούμε εμείς και τα παιδιά μας. Ούτε μια μέρα δεν έλειψαν οι βιασμοί, φόνοι, ληστείες, διαστροφές, ναρκωτικά, απαγωγές, απάτες κ.λπ. από το «ψυχαγωγικό» πρόγραμμα –και από το δελτίο ειδήσεων, φυσικά. Πρόκειται για μια σχεδιασμένη προβολή διεφθαρμένων προτύπων.

Φάνη Ι. Κακριδή, εφημ. «Το ΒΗΜΑ»

- 3** Μια τρίτη σχολή θεωρεί ότι η τηλεόραση επιφέρει κάποιες επιδράσεις σε μερικούς τύπους ανθρώπων κάτω από ορισμένες συνθήκες. Τα μέλη της κοινωνίας δημιουργούν από μόνα τους τις συνθήκες μέσα στις οποίες αυξάνονται οι πιθανότητες επίδρασης της τηλεόρασης. Με άλλα λόγια, η τηλεόραση από μόνη της δεν επηρεάζει. Ένα παράδειγμα: μια τηλεοπτική διαφήμιση μπορεί να επηρεάσει κάποιους τηλεθεατές να αγοράσουν μια οδοντόπαστα ή ένα αποσμητικό, υπενθυμίζοντάς τους κάποιο προσωπικό τους πρόβλημα. Αλλά αυτό το πρόβλημα το έχουν αυτοί που αποφασίζουν να αγοράσουν το εν λόγω προϊόν. Η διαφήμιση δε θα ήταν αποδοτική χωρίς τη δική τους ανάγκη. Τα ΜΜΕ έχουν περιστασιακά κάποιες σημαντικές ή δευτερεύουσες επιδράσεις σε συγκεκριμένους τύπους ανθρώπων. Για παράδειγμα, τα παιδιά που είναι ζωηρά ή έχουν επιθετική διάθεση και εκτίθενται σε βίαια τηλεοπτικά προγράμματα είναι δυνατόν να ενθαρρυνθούν να κάνουν το ίδιο. Επίσης, τα άτομα που είναι απομονωμένα από το υπόλοιπο κοινωνικό περιβάλλον εξαρτώνται όλο και περισσότερο για την ενημέρωσή τους από τα ΜΜΕ.

Απολυτήριες Εξετάσεις Εσπερινού Γενικού Λυκείου 2009

- 4** Από την πρώτη στιγμή αυτό σήμανε ότι η ατομική περιουσία του καθενός είναι δική του και η πρώτη και άμεση πράξη κάθε μορφής τυραννίας είναι η αφαίρεσή της από τον νόμιμο κάτοχό της χωρίς τη συγκατάθεσή του. Μόνο μέσα από όργανα δημοκρατικής εκπροσώπησης είναι δυνατόν να εξασφαλισθεί συναίνεση σε κάτι τέτοιο και αυτό είναι το νόημα του γνωστού συνθήματος της Αμερικανικής Επανάστασης: «Όχι φόρους χωρίς εκπροσώπηση». Αυτό που ζήτησαν επομένως οι δημοκρατικές επαναστάσεις το 1688 στην Αγγλία και το 1776 στην Αμερική, και το οποίο πέτυχαν οριστικά, ήταν ο περιορισμός της πολιτικής εξουσίας, ακριβώς διότι κύριο μέλημά τους ήταν η εξασφάλιση της ελευθερίας πριν απ' όλα. Από τις αρχές επομένως της νεότερης ιστορίας, το δημοκρατικό κίνημα συνυφαίνεται με την ελευθερία ως αίτημα απαλλαγής από τους καταναγκασμούς της πολιτικής εξουσίας και στράφηκε αρχικά κατά των βασιλέων, εφόσον η μοναρχία αντιπροσώπευε τον απόλυτο και συγκεντρωτικό χαρακτήρα αυτής της εξουσίας.

Δ. Δημητρακόπουλος, εφημ. «Το ΒΗΜΑ»

- 5** Η γλώσσα είναι συνυφασμένη με την έκφραση του ανθρώπου, λειτουργία καθ' εαυτήν σπουδαία στην ύπαρξή του, καθώς και με την από αυτήν υπηρετούμενη επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων.[...] Δεν είναι όμως η γλώσσα ο μόνος εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η άναρθρη φωνή, κάτι προγλωσσικό, είτε η εκφώνηση έρρυθμων ήχων, η γεννητική της μουσικής. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η κάπως ρυθμική δόνηση του σώματος, η γεννητική του χορού. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η χάραξη γραφήματος είτε η πλαστική διαμόρφωση κάποιου υλικού, απαρχές των εικαστικών τεχνών.

Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος

- 6** Τα ομαδικά παιχνίδια υπηρετούν μεγάλο ηθικό σκοπό: σε συνηθίζουν να υποτάξεις την ατομικότητά σου σε μια γενική ενέργεια. Να μη νιώθεις πως είσαι άτομο ανεξάρτητο, παρά μέλος μιας ομάδας. Να υπερασπίζεσαι όχι μονάχα την ατομική σου τιμή παρά ολόκληρη την τιμή της ομάδας που ανήκεις: σχολή, Πανεπιστήμιο, πόλη, έθνος. Έτσι, από σκαλοπάτι σε σκαλοπάτι, το παιχνίδι μπορεί να σε ανεβάσει στις πιο αψηλές κι αφιλόκερδες κορυφές της ενέργειας.

Πανελλήνιος 2005

- 7** Οι χρήσεις και καταχρήσεις της ψηφιακής τεχνολογίας στον εργασιακό χώρο, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αυτές αναμένεται να στιγματίσουν τη σχέση μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων στον 21ο αιώνα, δεν πρόκειται να περιοριστούν σε συγκεκριμένες μορφές εργασίας. Συστήματα ψηφιακής εργασιακής επιτήρησης μπορούν να εφαρμοστούν το ίδιο αποδοτικά σε ένα εργοστάσιο **παραγωγής** λαμαρίνας όσο και σε ένα μοντέρνο διαφημιστικό γραφείο. Ταυτόχρονα, η ευελιξία της ψηφιακής τεχνολογίας επιτρέπει την επιτήρηση ολόκληρης της πυραμίδας της εργασιακής ιεραρχίας, από τις καθαρίστριες έως και τους ακριβοπληρωμένους υπεύθυνους μάρκετινγκ.

Θεματικοί κύκλοι για το Ενιαίο Λύκειο

- 8** Για παράδειγμα, το παιδί που οι γονείς του περιτριγυρίζονται από βιβλία και αγαπούν το διάβασμα ή κάνουν οι ίδιοι εργασίες με τα χέρια τους και αυτό τους ενθουσιάζει το πιθανότερο είναι να μάθει να χαίρεται με τις ίδιες εργασίες. Συγκρίνεται αυτό το παιδί με εκείνο του οποίου οι γονείς πιστεύουν ότι το παιδί τους πρέπει να διαβάσει ή πρέπει να κάνει εργασίες με τα χέρια του, αλλά οι ίδιοι δεν κάνουν τίποτε από αυτά. Σ' αυτή την περίπτωση το παιδί μάλλον δε θα ενθουσιάζεται κάνοντας αυτές τις εργασίες. Ένα παράδειγμα μπορεί να είναι οι γονείς που πιέζουν το παιδί τους να μάθει μουσική, γιατί μπορεί να του χρειαστεί και όχι γιατί αρέσει σε όλη την οικογένεια.

Γλωσσικές ασκήσεις για το Ενιαίο Λύκειο

- 9** Ο συνδυασμός του χιούμορ και του γέλιου θεωρείται ο καλύτερος τρόπος για να αντιμετωπίσουμε το στρες και καταστάσεις που είναι δύσκολο ή αδύνατον να αλλάξουμε. Το χιούμορ, ακόμη και αν είναι αυτοσαρκασμός, μας δίνει μια λυτρωτική αίσθηση του τύπου «αφού μπορώ και γελάω ακόμη, δεν χάθηκαν όλα». Αν μπορούμε να γελάσουμε με κάτι, όσο δύσκολο και αν είναι, μπορούμε και να

το ξεπεράσουμε. Και αυτό δίνει ελπίδα στον άνθρωπο. Το χιούμορ και το γέλιο δίνουν την αίσθηση ότι διατηρούμε κάποιον έλεγχο των πραγμάτων, όσο δύσκολα και αν είναι. Με αυτά βλέπουμε τα πράγματα από νέα οπτική γωνία και αντιμετωπίζουμε τα προβλήματα με περισσότερη συγκέντρωση και ελπίδα.

Λίζα Βάρβογλη, εφημ. «Το ΒΗΜΑ»

- 10** Μια «φυσική» καταστροφή όμοιου μεγέθους προκαλεί λιγότερα θύματα σε μια πλούσια χώρα παρά σε μια φτωχή. Για παράδειγμα, ο σεισμός του Μπαμ στο Ιράν, που έγινε ακριβώς ένα χρόνο πριν, στις 26 Δεκεμβρίου 2003, έντασης 6,8 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ, προκάλεσε περισσότερους από 30.000 θανάτους. Τρεις μήνες νωρίτερα, όμως, στις 26 Σεπτεμβρίου 2003, ένας μεγαλύτερος σεισμός 8 βαθμών, στη νήσο Χοκάιντο στην Ιαπωνία, δεν προκάλεσε ούτε ένα θύμα. Άλλο παράδειγμα: στις 21 Μαΐου 2003 ο σεισμός 6,2 βαθμών που χτύπησε την Αλγερία κόστισε 3.000 ζωές. Τρεις μέρες νωρίτερα, στις 26 Μαΐου, σεισμός των 7 βαθμών δονούσε το βορειο-δυτικό τμήμα της Ιαπωνίας χωρίς να αφήσει πίσω του ούτε ένα θύμα.

Ignacio Ramonet, *LE-MONDE* –Ελευθεροτυπία

- 11** Για τα παιδιά της ψηφιακής εποχής το κινητό τηλέφωνο ήλθε σαν μια φυσιολογική εξέλιξη. Συνηθισμένα να πληκτρολογούν με τα δύο χέρια σε παιχνιδιομηχανές, πήραν στη χούφτα τους το κινητό και ξανάστησαν τη χαμένη γειτονιά. Οι αποστάσεις μέσα από τους κατακλυσμένους με αυτοκίνητα δρόμους εκμηδενίστηκαν, οι φίλοι βρέθηκαν δίπλα και οι ξένοι «κρατιούνται σε απόσταση» με το να μιλούν σε κάποιον άλλο, όταν δε θέλουν την προσέγγισή τους. Όσο για το τι λένε; Δεν χρειάζεται κανείς να το ξέρει, οσοδήποτε επιπόλαιο, ερωτικό ή χυδαίο είναι. Το πληκτρολογούν σε γραπτά μηνύματα, χρησιμοποιώντας συντομογραφίες που μόνο οι ίδιοι γνωρίζουν.

Πανελλαδικές Επαγγελματικού Λυκείου 2009

Γ) Αρετές μιας καλογραμμένης παραγράφου:

- 1) **Σαφής σκοπός (προθετικότητα):** Συνήθως αναφέρεται στη θεματική περίοδο και εκφράζει τη στάση που τηρεί ο συγγραφέας απέναντι στο θέμα του, την οπτική γωνία από την οποία βλέπει τα πράγματα.
- 2) **Επαρκής ανάπτυξη - πληρότητα:** Η ιδέα που εκφράζεται στη θεματική πρόταση χρειάζεται να υποστηρίζεται και να αναπτύσσεται με αρκετές λεπτομέρειες.
- 3) **Ενότητα της παραγράφου:** Η ενότητα εξασφαλίζεται όταν τα σχόλια σχετίζονται άμεσα με την κύρια ιδέα που διατυπώνεται στη θεματική περίοδο.
- 4) **Αλληλουχία:** Η ανάπτυξη μιας παραγράφου πρέπει να γίνεται με λογική σειρά, η οποία ανάλογα με τη φύση της παραγράφου και το είδος των λεπτομερειών δηλώνει την εξής πορεία:
 - α) Χρονολογική σειρά.
 - β) Από τα γνωστά στα άγνωστα.

γ) Από τα εύκολα στα δύσκολα.

δ) Από τα λιγότερο σπουδαία στα περισσότερα σπουδαία.

- 5) **Έμφαση:** Επιτυγχάνεται με δύο τρόπους: είτε με την ανάλογη **θέση** μέσα στην παράγραφο είτε με την **αναλογία χώρου**. Στις επεξηγηματικές κυρίως παραγράφους οι πιο emphatic θέσεις βρίσκονται στην αρχή και στο τέλος. Μπορούμε όμως να τονίσουμε τις σπουδαίες ιδέες δίνοντας σε αυτές μεγαλύτερη έκταση. Είναι προτιμότερο η ανάπτυξη μιας παραγράφου να γίνεται από το λιγότερο σημαντικό προς το σημαντικότερο.
- 6) **Συνοχή:** Η συνοχή της παραγράφου εξασφαλίζεται με τη λογική σειρά (όσον αφορά τον χρόνο, τον χώρο και τη σπουδαιότητα), με τη χρήση διαρθρωτικών - μεταβατικών λέξεων ή εκφράσεων ή με την επανάληψη λέξεων «κλειδιών», με τη χρήση αντωνυμιών (εκείνος, ο άλλος, αυτός) ή με τη χρήση νοηματικά συγγενών λέξεων (όπως ένα συνώνυμο ή υπώνυμο ή υπερώνυμο) καθώς και τη διατήρηση ενιαίου ύφους.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Στο ερώτημα ποιος είναι ο τρόπος ή η μέθοδος ανάπτυξης παραγράφου: Θα εντοπίσουμε τον τρόπο και θα αιτιολογήσουμε αναφερόμενοι σε στοιχεία περιεχομένου και μορφής (δηλαδή διαρθρωτικές λέξεις ή ρήματα που ενδεχομένως αποκαλύπτουν τον τρόπο ανάπτυξης, πιστοποιούν τη μέθοδο). Τον τρόπο ανάπτυξης παραγράφου συνήθως προδίδει η θεματική περίοδος, αλλά πιο έκδηλος είναι στα σχόλια. Υπάρχουν κάποια ρήματα που μας υποψιάζουν για τον τρόπο ανάπτυξης. Η κατακλείδα δεν εισάγει τρόπο ανάπτυξης. **Προσοχή:** Αν πρόκειται για συνδυασμό μεθόδων, προσπαθούμε να εντοπίσουμε αρχικά τον κυρίαρχο και στη συνέχεια τους υπόλοιπους. Μην ξεχνάμε πως ο συνδυασμός μεθόδων αποτελεί ξεχωριστό τρόπο ανάπτυξης.

A) Ορισμός:

Είναι ο καθορισμός και η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας. Στη θεματική περίοδο δίνεται σύντομος ορισμός της έννοιας και στα σχόλια αναλύεται.

Σε κάθε ορισμό μπορούμε να εντοπίσουμε την **οριστέα έννοια**, δηλαδή την έννοια που πρέπει να οριστεί, το **γένος**, δηλαδή ένα ευρύτερο σύνολο όπου ανήκει η οριστέα έννοια, και την **ειδοποιό διαφορά**, δηλαδή τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που τη διακρίνουν από τις υπόλοιπες έννοιες. Λέξεις που υποδηλώνουν ορισμό είναι οι εξής: ονομάζεται, λέγεται, ορίζεται, είναι κ.ά.

Ανάλογα με τον τρόπο που παρουσιάζουν την οριστέα έννοια, οι διάφοροι ορισμοί διακρίνονται σε: **α) αναλυτικούς**, αυτοί που παριστάνουν την ουσία μιας έννοιας, εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται σε αυτή την έννοια και **β) συνθετικούς ή γενετικούς**, αυτοί που περιγράφουν τη διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας.

Ανάλογα με την έκταση που παρουσιάζουν οι ορισμοί ταξινομούνται σε: **α) σύντομους**, που είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων και εκτείνονται σε μερικούς στίχους και **β) εκτεταμένους**, που είναι αυτοί που καταλαμβάνουν μία ή περισσότερες παραγράφους.

Υπάρχει ακόμη η περίπτωση ένα ολόκληρο κείμενο να ασχολείται με τον ορισμό μιας έννοιας, όπως συχνά συμβαίνει σε ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο, ένα άρθρο.

Εφαρμογές με απάντηση

- 1** Η ωρίμαση μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια αλληλουχία καταστάσεων. Σε κάθε κατάσταση ο αναπτυσσόμενος οργανισμός έχει την ικανότητα να δεχτεί ορισμένα δεδομένα προς επεξεργασία –διαλύεται και ανασυντίθεται με τέτοιο τρόπο, που εξελίσσεται σε μια νέα κατάσταση. Η νέα αυτή κατάσταση ευαισθητοποιεί τον οργανισμό σε καινούργια και διαφορετικού είδους δεδομένα, η αποδοχή των οποίων τον μετατρέπει σε ακόμα μία περαιτέρω κατάσταση, που ανοίγει το δρόμο σε διαφορετικά δεδομένα κ.ο.κ. Είναι η ιστορία της εμβρυολογικής εξέλιξης, παρατηρήσιμης στη μορφοποίηση του σώματος, όπως επίσης και σε ορισμένες πλευρές της συμπεριφοράς. Κάθε φάση της ωρίμασης είναι ασταθής. Είναι επιρρεπής σε αλλαγή προς δεδομένες κατευθύνσεις, αλλά απαιτεί ένα έναυσμα από το περιβάλλον.

Λέο Μπουσκάλια, «Προσωπικότητα και ολοκλήρωση»

- Πρόκειται για ορισμό, όπου περιγράφεται η διαδικασία της ωρίμανσης (συνθετικός ή γενετικός ορισμός), σε μία παράγραφο (εκτεταμένος ορισμός). Λέξη που υποδηλώνει ορισμό είναι το ρήμα *χαρακτηρίζεται*.

Η οριστέα έννοια είναι **η ωρίμαση**, το γένος είναι **η αλληλουχία καταστάσεων** και η ειδοποιός διαφορά **«ο αναπτυσσόμενος οργανισμός [...] κατάσταση»**.

- 2** Κάθε πολιτισμός είναι πρώτα και πάνω απ' όλα ιδιαίτερο **σύστημα αξιών**, είναι δηλαδή το πώς τοποθετείται ένας λαός ιστορικά απέναντι στη σχέση **τού ανθρώπου** με τον κόσμο του, τους άλλους ανθρώπους και το γενικότερο περιβάλλον καθώς και τι προτεραιότητες και επιλογές θέτει γενικά για τον άνθρωπο, κάθε πολιτισμός είναι, κατά βάσιν, μια **μορφή ανθρωπισμού**, ανάλογα με τη θέση που δίνει στον άνθρωπο και στην καλλιέργεια τής προσωπικότητάς του μέσα από το σύστημα αξιών που υιοθετεί.

Μπαμπινιώτης, εφημ. «Το ΒΗΜΑ»

- Πρόκειται για ορισμό, όπου αναλύεται η ουσία της έννοιας του πολιτισμού και εκθέτονται, τα γνωρίσματά της (αναλυτικός), σε μία παράγραφο (εκτεταμένος). Λέξη που υποδηλώνει ορισμό είναι το ρήμα: *είναι*.

Η οριστέα έννοια είναι **ο πολιτισμός**, το γένος είναι **το σύστημα αξιών και μορφή ανθρωπισμού** και η ειδοποιός διαφορά: **«είναι δηλαδή [...] υιοθετεί», «η θέση που [...] προσωπικότητάς του»**.